

УДК 21: 316. 3

В.Я. Павленко, Ю.К. Недзельська

***ПРОТЕСТАНТИЗМ НА ХЕРСОНЩИНІ В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ
УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА***

В умовах відродження державності України та духовності її народу, у науковців з'явилась можливість відкинути численні ідеологічні догми і об'єктивно досліджувати як історію, так і культурні надбання сьогодення. Карта України конфесійно різнобарвна, активно діють більше сотні конфесій. Однак, особливе місце посідають протестантські течії та рухи. Зараз протестантизм за кількістю своїх вірних вийшов в Україні на третє місце після православ'я та греко-католицької церкви, а на Херсонщині - на друге місце.

На нашу думку, дослідження історії протестанських течій є актуальним тому, що в Україні як поліконфесійній державі, де не лише православ'я є традиційною конфесією з багатовіковою історією, але існують інші релігії, які теж мають великий вплив на суспільне життя, важливо знати історію, щоб не припускати помилок у

відношеннях церкви та держави, гармонізувати духовно-культурне життя, сприяти взаєморозумінню між людьми. .

Не можна сказати, що обрана проблема зовсім не розроблялась у вітчизняній філософській, історичній та релігієзнавчій літературі. Джерела, в яких розглядається _ = часолема досить різноманітні. Спроби осмислити проблему появи та поширення протестантських течій робились ще в кінці XIX ст. - на початку XX ст. М.С. Грушевським, пізніше відомими українськими дослідниками А.Колодним, П.Лобовиком, П.Яроцьким. Особливо плідно в цьому напрямку працюють В.Любашенко та П.Кралюк. Однак досліджень недостатньо і особливо з сучасного становища протестантизму на Херсонщині, що і стало темою даної статті [5; 6; 8].

За роки панування радянської влади склалася хибна думка неначе лише православ'я є традиційною релігією народу України, а інші релігії, а особливо протестантизм, тут не розвивався і не мав прихильників. Однак, ранньопротестанські течії як і в Європі поширювались в Україні з XVI ст.: гусизм, чеські братства, лютеранство, кальвінізм, унітаризм, соцініанство, пієтизм. На Херсонщині ранньопротестанські (лютеранство, анабаптизм) з'явилися в основному завдяки переселенцям з Європи, зокрема, Німеччини, Швеції. Місцева громада німецької евагельської - лютеранської віри заснована ще в 1804 році [9, с.3]. В Херсонській губернії перші баптисти поселились в 1873 р. Громада складалась з 48 чоловік. Офіційно зареєстрована громада в 1908 році [11, с.3].

Таким чином, ранньопротестанські течії були поширені не серед корінного населення, а серед переселенців з інших держав. Але, не дивлячись, на це протестантизм з цього часу почав відігравати велику роль у житті Півдня України і з часом почав поширюватись і серед місцевого населення.

За роки радянської влади становище протестантських церков було вкрай важким. З другої половини 20-х років спостерігається тенденція до обмеження релігійних свобод, обмеження і повної заборони діяльності релігійних громад. В червні 1929 р. на з'їзді Рад в Москві було визнано, що антирелігійна боротьба - є найважливіша ланка боротьби за соціалізм в селі та місті. З цього часу почався масовий наступ на релігію в СРСР. Цього ж року була прийнята поправка до конституції СРСР про обмеження релігійних свобод громадян [10, с. 12].

На початку 1929 року сформувався думки про непотрібність союзного закону щодо релігійної політики. Тому в СРСР ніколи не існувало загального союзного закону який б регулював стосунки між Церквою і державою. "Базовим" в цій сфері вважалась постанова ВЦВК і СНК РСФСР від 8 квітня 1929, що заборонив релігійні організації все, що тільки можна було заборонити: від матеріальної підтримки віруючим до зберігання в храмах літератури і організації рукодільних гуртків до медичної допомоги одновірцям. Існувала також велика кількість різноманітних інструкцій, постанов і актів, що максимально урізали і без того мінімальні права громадян. То, що після цього залишалось заборонялось звичайним радянським правом [3, о 14]

Початковий імпульс намагання створити загальний союзний закон про релігійні організації був даний посилення унітарних тенденцій в управлінні країною і необхідності уніфікувати республіканські накази в 1945 р. Гоніння на релігію посилювалось при М.С.Хрущові, а потім при Л.Брежнєві. Робилась лише видимість свободи совісті в країні, насправді політика щодо релігії спиралась на панівну ідеологію атеїзму. Неспішні уточнення і домовляння були перервані горбачовськими реформами. Країна швидко перейшла від обережних заміток в ліберальній московській пресі про порушення лєнінських принципів свободи совісті, до звинувачення автора цих принципів в знищенні релігії.

Стосовно релігії пізньорадянського суспільства, чим більше став процес дезінтеграції СРСР, тим більше привабливою ставала релігія і релігійні цінності в

очах представників еліти. Законодавству залишалось лише зафіксувати в правових формах досягнутий рівень релігійних свобод. Союзний закон прийняти в жовтні 1990 року після гострих дискусій був досить ліберальним. У всякому разі М.Горбачов, заявивши в прощальній промові про те, що релігійна свобода при ньому стала реальною, мав для цього законні підстави [3, с.14].

В УРСР закон було прийнято 26 березня 1990 року. За ним церква отримала статус юридичної особи, право відкривати школи, духовні навчальні заклади, створювати підприємства, видавати періодику та ін. Цей закон проголошував відділення церкви від держави.

В умовах демократизації, коли почали розмиватись ідейні основи тоталітаризму неминучим стало усунення застарілих і безпідставних обмежень духовного життя, переорієнтація влади щодо ставлення до церкви. На території Херсонщини з поширення демократичних свобод в Україні відновлюються колишні протестанські громади лютеран, баптистів та поширюються нові протестанські течії раніше не характерні для цього регіону: п'ятидесятники, свідки Єгови, адвентисти сьомого дня.

Характерною ознакою "релігійного ренесансу" протестантизму 1990-х рр. стало виникнення значної кількості нових релігійних громад, реставрація та відновлення діяльності старих храмів, відкриття недільних шкіл та інших духовних навчальних закладів [2, с.4]. Наприклад, в червні 1991 року місіонерів утворена Церква християн (баптисти), пастор створеної церкви - Синій С. На час реєстрації в громаді близько 50 чоловік зростання громади [1, с.13.] В Херсоні в Текстильному селищі 1995 року місіонерів було відкрито Дім Молотви (Християни віри євангельської - п'ятидесятники) по вулиці Бабушкина, 35. 195 року також було овічено кірху в с.Зміївка Херсонської області. Побудова нових церков та молитовних будинків відбувається, в основному, за сприянням іноземних місіонерів. Саме активна місіонерська діяльність на території України та Херсонщини, зокрема, є характерною особливістю розвитку протестанських течій в 90-х роках ХХ ст. [9, о 3.].

Цілком певно можна твердити сьогодні про повернення німецького лютеранства в Україну. Відтворюються його колишні структури, об'єднані в Німецьку євангелічно-лютеранську церкву (у 1999 р., налічувала 48 громад), іде підготовка проповідницьких кадрів у дворічній семінарії в Одесі та на біблійних курсах у Києві. Основна діяльність осередку зосереджена у Києві, Західній (Львів, Луцьк) і Південній Україні (Одеса, Херсон, Миколаїв), Крим (Сімферополь, Судак, Кримськ, Севастополь), в місцях давньої німецької колонізації - Запоріжжя, Полтава, Харків, Зміївка (Херсонська обл.), Дніпропетровськ, Кривий Ріг. Засновано Братську євангельсько-лютеранську місію (Одеса), що видає газету "Библейское слово". Однак свою діяльність церква спрямовує головно на німецьке населення, що робить її перспективи стосовно розширення сфер подальшої діяльності доволі проблематичними [5, с. 226].

З 1990-х років спостерігається швидке зростання чисельності прихильників протестантизму на Херсонщині. Союз віри євангельської (п'ятидесятництво) налічує в Херсоні 6 громад. Одне з них поза союзами - Незалежні християни Нового Євангелія. Поширена також німецька євангельсько-лютеранська церква, віруючів основному німецька діаспора, що в середині 1990-х нараховувала близько 60 сімей [7, с.1.]. Громада утвореної в червні 1991 року Церква християн (баптисти) налічувала близько 50 віуючих, за даними 1998 року - близько 500 чоловік [1, с.13.] Громада адвентистів сьомого дня в Херсоні офіційно діє з 1992 року, станом на 1995р. кількість прихильників близько 500 прихильників. Організація свідків Єгови офіційно в Херсоні діє з 1990 року, коли налічувалось 260 чоловік. Громада баптистів, що виникла ще в 1873 році (48 чоловік), в 1997 - налічувала 700 віуючих. Звичайно, часто такі цифри можна пояснити тим, що віуючі почали офіційно

декларувати свою релігійну приналежність. Але в громадах протестанських церков спостерігається приплив нових віруючих, особливо молоді віком до 30 років, що складає близько 80 % від загальної кількості віруючих [11, с.3].

В умовах незалежності України з відновленням визнання державою поліконфесійності, толерантності і однакового ставлення до всіх конфесій, напрямків, рухів, увага влади до потреб організацій сприяли утвердженню демократичних засад у відношенні держави і церкви, зміцненню підґрунтя свободи релігії, оптимізації релігійно-церковного життя. Політика держави у сфері свободи релігії, діяльності релігійних організацій відповідає вимогам сьогодення. Втім, реальний плюралізм ще не став фактором зростання рівня толерантності. Відчутним є гостре суперництво, боротьба за сфери впливу і паству. Це стосується не тільки протестантський, але й так званих традиційних церков. Яскравим свідченням цьому є стаття Замараєва Іоана, священика православної церкви, "Сектанський пресинг на рубежі тисячоліть". У якій представник протестантської церкви Свідків Єгови називає сектантами, що однобічно сприймають навколишній світ, єговистами. Нажаль, такі приклади не є поодинокими [4, с.5]. Звичайно, відносини між протестантськими церквами та іншими християнськими конфесіями не завжди настільки не толерантні, тому говорити про мирне співіснування не доцільно.

Отже, розглянувши становище протестантських церков на території Херсонщини можна відзначити відродження колишніх та виникнення нових протестантських громад, швидке зростання числа віруючих цих церков. Протестантські церкви відіграють значну роль у духовно-релігійному житті Півдня України.

Список джерел та літератури

1. Величко Ю. Церква Християн м.Херсона // Християнин Таврії.- 1998.- № 4-6.- С. 13
2. Даниленко С. Релігійне життя в Україні у 1990-ті роки // Історія України - 2002 № 46 (грудень). - С. 4-9.,4
3. Еленський В. Невредніє закони // Зеркало недели. - 2001. - 28 апреля (№ 17). - С. 14.
4. Замараєв І. Сектанський пресинг на рубежі тисячоліть // Християнин таврії.- 1998.- № 1 (березень). - С.5,
5. Історія релігій в Україні: у 10 т. Т.5. Протестантизм в Україні // За ред. П.Яроцького. - К: 2002. - 424 с.
6. Кралюк П. На границе веры и разума:Социнианство на Вольгне и Києве // Зеркало недели-2004- № 26 (3 июля). - С. 21.;
7. Лиховід Олег Християнські конфесії Херсона // Херсонская неделя. - 1996. - 25 октября. - С. 1.
8. Любашенко В.І. Історія протестантизму в Україні: Курс лекцій. - Львів: Просвіта, 1995. - 350 с.
9. Немецкая кирха на Днепре // Губерния. - 1995. - № 11. - С. 3.
10. Одинцов М. Хожделение по мукам // Наука и религия. - 1990. - № 6. - С.12-13.
11. Пасічник Олена "Ібо так возлюбил Бог мир"?// Новий погляд.- 1999. - 12 берзня.- С.3